

maa tilstaae, at det forekommer mig, at uagtet de mange Forsikringer, der stadigvæl gøres, om at vi staae her som Folkerepræsentanter og paa ingen Maade ville tale de private Interessers, her Fabrikherrernes Sag, saa kan det dog ikke nægtes, at det til en vis Grad bliver deres Sag, man taler, naar man forlanger af Staten, at den skal opgive Noget, som er en god naturlig Indtægt for den, og som Staten staaer sig ved at drive. Dersom der var Tale om, at Staten fordrede nogen Dpoffrelse af de private Fabrikerrer, saa var det noget Andet; men en lignende Mulighed for en Hemmen i Virksomheden, som her beklages, er ogsaa tilstede paa andre Omraader, og hvor Staten ikke generer sig for at lade det bestaae. Man søger paa den alleromhyggeligste Maade at drage frem — ikke som her staaende paa Statens Standpunkt, men paa de private Fabrikanters Standpunkt — en Undersøgelse af, om Staten har den fulde Rente og Indtægt af sin Drift, ikke alene hvad selve Fabrikationen angaaer, men hvad de Capitaler angaaer, der stikke i Grund, Bygninger o. s. v. Men tør jeg spørge, undersøger man samtidig dermed altid, om ogsaa de private Fabrikker, naar alt Saadant blev taget med, betale sig? Nei, det gjør man ikke, og maa det ikke indrømmes, at mangen Gang, dersom man gik til den samme Behandling med Hensyn til at beregne Rentabiliteten som ved Statsfabrikerne, vilde maaskee mange private Fabrikker heller ikke kunne siges at betale sig, ja, de bestaae maaskee kun, fordi de nu engang have Eiendomme, som de ere komne til paa en billigere Maade end ved nu at tagere dem; Staten kan endog i sin Tid have skænket dem saadanne Eiendomme eller Dele deraf. Men hvor Staten har en Fabrik, der fra tidligere Tid er bleven etableret, og man saa regner ud, hvad den fulde Værdi i det givne Dieblit er af samtlige dens Eiendomme, der vil man have, at Rentabiliteten af dem fuldt skal komme frem. Det er ikke ligeligt! Spørgsmaalet om Udsærd er allerede i sin Tid blevet drøftet med Hensyn til Rentabiliteten, og Spørgsmaalet, om Udsærd skal vedblive sin uformindskede Virksomhed som hidtil, synes mig, maa besvare sig selv. Det er umuligt Andet, end at Fabrikken, naar man

fordrer, den skal betale sig, idetmindste maa være saa fri i sin Handlemaade, at den kan indrette sig efter, at man til een Tid befaler den til Hæren at forarbejde et meget stort Quantum og til anden Tid pludselig indskrænker det Quantum, som tages; samtidig dermed kan man ikke forbyde den at fortsætte sin Virksomhed udadtil, der dog maaskee kunde bringe den til at betale sig. Gjør man det, saa opgiver man i ethvert Tilfælde Spørgsmaalet, om Fabrikken kan betale sig eller ikke. De Herrer, som ville stemme for Forslaget under Nr. 6, maae, dersom det Forslag vedtages, opgive alle senere Betragtninger, om Fabrikken betaler sig eller ikke, men det ville dog nok de Fleste ikke. Det Samme er Tilfældet med Spørgsmaalet om Krudtmøllen. Jeg er ikke, til Fordeel for private Fabrikker, saa mistænksom overfor Krigsministerens Oplysninger som andre ærede Medlemmer, der have talt i denne Sag; naar Krigsministeren oplyste, at Donse Møllens Krudt har kostet Marinen 4—5 Rd. pr. Centner mere end det, Hæren faaer fra Frederiksværk, anseer jeg indtil Videre det for en rigtig Dpjørelse og søger ikke at hitte ud en Mulighed, der kunde være til Ugunst for den Regning; jeg skal meget gjerne ønske, at en fuldstændig Regnskabsforklaring maa komme frem ved en senere Behandling af samme Gjenstand i senere Aar, men indtil Videre holder jeg mig fuldstændig til Ministerens Oplysninger, og vil stemme imod Forslaget under Nr. 7 ligesom mod Nr. 6. Jeg har ikke villet tilbageholde denne Udtalelse, fordi det ofte er Tilfældet, at det synes, naar Mange tale paa den ene Side og Saa paa den anden Side, som om der var en Overvægt i Thingets Stemning til en Side, der alligevel ikke slaaer til som Udtryk for Thingets Majoritet.

Børtelsen: Jeg er en bestemt Modstander af al Statsindustri, naar en saadan ikke er nødvendig, og jeg skal derfor i Forbigaaende sige, at det glæder mig, at det iaar er sidste Gang, at Porcellainsfabrikken som kongelig Statsanstalt figurerer paa Finantsloven. Jeg skal imidlertid indrømme, at der kan tænkes Tilfælde, hvor Statsindustri er nødvendig, og jeg skal i saa Henseende være enig med den